

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תס"א | פרשת ויגש | תשפ"א | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

התחיל תפילת י"ח לפני שחתם גאל ישראל, כיצד ינהג

עובדא הוה בתפילת שחרית שבשעה שהגיע שלח ציבור לתפילת י"ח נתן דעתו שאין עשרה שיתחילו יחד התפילה, וע"כ המתין בשירה חדשה לשאר המתפללים ע"מ שיתחילו התפילה בעשרה. והנה לאחר שהתחילו התפילה נתן אחד המתפללים דעתו שמחמת ההמתנה התבלבל ולא סיים ברכת גאל ישראל אלא התחיל מיד התפילה עם הציבור, ושאלתו בפיו כיצד עליו לנהוג לאחר התפילה.

תנן (ברכות ריש פ"א) היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא.

ואמרינן **בירושלמי** (ברכות פ"ב הי"א) א"ר בא זאת אומרת תחלה הברכות מעכבות.

וכתב **הרא"ש** (פ"ב סי' א) - היה קורא בתורה והגיע זמן הקריאה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא, ואע"פ שלא קרא בברכותיה יצא, וכן פ"ח, ואמרינן נמי בירושלמי אמר רבי אבא זאת אומרת ברכות אינן מעכבות. ורב האי גאון ז"ל כתב דסדרן אינו מעכב אבל צריך לקרות את שתיקה, ודייק מדקאמר גמ' לעיל בפ"ק (יב) לא לעולם דאמרי אהבה רבה ולא אמרי יוצר אור וכי מטא זימנא אמרי, ומאי ברכות אינן מעכבות לקדם. אלמא סתמא דגמ' ס"ל דסדרן אינו מעכב. אבל אם לא אמר כלל מעכב. והא דדייק הכא בירושלמי דברכות אינן מעכבות, היינו ביחיד אבל בציבור מעכבין כההיא דלעיל דקתני אמר להם הממונה.

וביאר **הב"י** (ריש סי' ס) דרבינו האי ס"ל דביחיד אין הברכות מעכבות כלל, כדמשמע ממתני' היה קורא בתורה דלא קרא כלל הברכות, משא"כ בציבור דהברכות מעכבות, אבל סדר הברכות אינו מעכב. והשיג שם על הטור (שם) דמשמעות דבריו דלדברי רבינו האי אמירת הברכות מעכבת בין ביחיד ובין בציבור ע"ש. וע"ע **בדרישה** (שם סי' א) **ב"ח** (שם) **ובט"ז** (שם סי' א) מה שכתבו בבאור דברי הטור. וכתב עוד **הב"י** (שם) - וכתב רבינו הגדול **מהר"י אבובב** ז"ל שהגאונים והרשב"א הסכימו שבין ביחיד ובין בציבור צריך לקרות הברכות. ע"כ.

וכן מצאתי בתשובת **הרשב"א** (ח"א סי' ש"ט וסי' מ"ז) דהקורא ק"ש בלא ברכותיה יצא בברכות אינן מעכבות, ומיהו מסתברא שחוזר ואומר ברכות בפני עצמן בלא קריאת שמע, ואע"פ שברכות לפני קריאתה נתקנו, לאו ברכות של ק"ש הן כדי שתאמר האיך יברך, וכן הסכימו הגאונים שהרי אינו מברך אשר קידשנו במצותיו וצונו לקרוא את שמע, ולפיכך אע"פ שיצא ידי קריאה ידי ברכות לא יצא וחוזר וקורא ברכות בפני עצמם.

ובשו"ע (שם סי' ט) סתם וכתב - קרא ק"ש בלא ברכות יצא ידי חובת קריאת שמע, וחוזר וקורא הברכות בלא קריאת שמע, ונ"ל שטוב לחזור ולקרות ק"ש עם הברכות.

ובס"ג כתב - סדר הברכות אינו מעכב שאם הקדים שניה לראשונה יצא ידי חובת ברכות. וע"ע **בט"ז** (סי' א) שביאר דלענין הלכה פסק השו"ע דלא כרב האי בחילוק יחיד וציבור, שכן מסקנת הרשב"א.

(וכבר העיר **במאמר מרדכי** (שם סי' א) שהרב באר הגולה שכתב דהשו"ע פסק כרב האי לא דייק שפיר). ויע"ע **במ"א** (סי' מ"ט סי' א) דכתב דהיאך דבירך בטעות אמר בשחרית מעריב ערבים במקום יוצר אור (שדינו שצריך לחזור ולברך ברכת יוצר אור כמבואר בשו"ע שם), ולא נזכר עד שגמר אהבה רבה לא יפסיק

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לקנות חפץ שיוצר בשבת

א. מעשה שבת. ב. ע"י עכו"ם או מומר. ג. עשה עבור אחרים. ד. אחרים לא יודעים שעושים עבורם. ה. להנות מדמי המלאכה. ו. חפץ העומד למכירה. ז. מעשה שבת ספקו לקולא או לחומרא. ח. לפני עור לא תתן מכשול. ט. מסייע לדבר עבירה.

א. מעשה שבת
איתא **בחולין** (טו.) המבשל בשבת, בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, דברי רבי מאיר, ר' יהודה אומר בשוגג יאכל למוצי"ש, במזיד לא יאכל עולמית, רבי יוחנן הסנדלר אומר: בשוגג יאכל למוצי"ש לאחרים ולא לו, במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים, ע"כ. וע"י **ברי"ף** (שבת יז. ברי"ף) **וברמב"ם** (פ"ו ה"ב) שנקטו כר"י דבשוגג אסור לו ולאחרים עד מוצ"ש ובמזיד לו אסור לעולם ולאחרים עד מוצ"ש. אולם דעת **תוס'** (חולין טו. ד"ה מורה) כר"ם דבשוגג מותר לו ולאחרים מיד ובמזיד אסור לו ולאחרים עד מוצ"ש. ודעת **השו"ע** (רס"י שיה) כהרמב"ם ודעימיה. אבל דעת **הגר"א** (סי' ק) א **כתוס'**. והכרעת **המ"ב** (סי' ק) שבמקום הצורך יש לסמוך ע"ז בשבול בשוגג. [ומשמע מדבריו שבשול במזיד יש להחמיר. וכן דקדק **הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פס"י הגה קסט), וצ"ע"ק דזה דלא כמר].

ב. ע"י עכו"ם או מומר
וכתב **הרמב"ם** (שבת פ"ו ה"ח) דישראל שעבר על איסור אמירה לנכרי ועשה מלאכה על ידו, מותר לו ליהנות באותה מלאכה לערב אחר שימתין בכדי שתעשה. וכן פסקו **השו"ע** (סי' שז ה"ה) ועי"ש **ברמב"ם** שאסרו בכדי שיעשו, כי אם יתירו מלאכתו מיד יש לחוש שמא יאמר שוב לגוי לעשות לו ע"מ שימצא הדבר מוכן מיד. וכן הביא **במ"ב** (שם).

ומ"מ כתבו **הט"ז** (סי' ש"ח סי' א) ו**המ"א** (שם) דכ"ז לעכו"ם אבל ישראל שעשה לצורך אחר לא חיי' שיבא פעם אחרת לומר לישראל לבשל לו בשבת בשביל זה, ועוד שהישראל לא ישמע לו דאין אדם חוטא ולא לו, ע"כ. וכן הביא **המ"ב** (סי' ק).

וע"ז יצא דהסתפק **הפמ"ג** (סי' שכה א"א סי' קב) לענין מומר לחלל שבתות האם דינו כעכו"ם לענין זה, דאע"פ שבאמירה לישראל לא אסרו בכדי שיעשו שאני התם דלא ישמע לו ולא שכ"ח, משא"כ במומר אלא דיש לדחות דאמירה לעכו"ם קיל ליה כי אינו אלא שבות, משא"כ כשמבקש ממומר נמצא עובר על לפני' וחמיר ליה, ע"כ. ודעת **התהל"ד** (סי' ש"ח אות ז) להקל בזה. וע"י **במאור השבת** (ח"א סי' יח הגה ס"ד) בשם **הגרש"א זצ"ל** שכת' דלא ברירא ליה האם קי"ל כהפמ"ג, ובשם **הגרש"א זצ"ל** הביא להחמיר. וכן **המנח"י** (ח"א סי' יט ח"ב סי' עט) מחמיר בזה. וע"י **בשמעתא עמיקתא** גליון תניי' בדין אינן שתוי"ם של זמננו בענין זה.

ג. עשה עבור אחרים
וע"י **במ"א** (סי' ש"ח סי' ב) שרצה לומר דמי שנתבשל תבשיל בשבילו בשבת שדינו כאלו הוא עצמו בישל, כמ"ש בי"ד סי' צ"ט סי"ה דינא דאין מבטלין איסור לכתחלה. ושוב חזר בו ע"פ **הב"י** בי"ד שם דמשמע דדוקא התם חיי' שיאמר לעכו"ם לבטל האיסור, אבל הכא בלא"ה צריך להמתין בכדי שיעשו כשבשילו עכו"ם ולישראל לא חיי' דאין אדם חוטא ולא לו, ע"כ.

ולפי **המ"א** איכא נפ"מ בענין מומר שעשה מלאכה (למחמירים לעיל) דיש לאסור אף אם עשה עבור אחרים. וע"י **בכת"ס** (א"ח סי' ג) שנקט שעד כאן לא היקל **המ"א** הני"ל אלא במי שעבר במקרה ועשה בשביל אחר, אבל בגוונא שעובר בקביעות מידי שבת בזה בוודאי קנסו רבנן לאלו שנתבשל בשבילם, דניחא להו כמו להמבשל עצמו כי שייך שיצו לו בפעם אחרת, ע"כ. [וע"י **במ"ב** (סי' ששכ סי' יח) שנקט שאם צוה ראוּבן לשמעות לעשות מלאכה עבורו או שידע ששמעות עושה בשבילו והיה ניחא ליה שתעשה כדי להנות ממנה, משמע מהרמב"ם דשוב נאסר המלאכה לראובן אף ששמעות עשאה בשוגג, דלדידיה נחשב כמזיד, ע"כ].

ד. אחרים לא יודעים שעושים עבורם
וכת' **בט"ז** (וי"ד סי' צט סי' ק) בשם **המהרש"ל** דמה שאוסרים אם ביטל עבור אחר, היינו דוקא כשידע זה שנתבטל עבורו וניחא ליה, ואפי' לא צוה אותו לבטלו יש מקום לאסור, אבל בלא"ה לית לן בה. וכן נקט **הפמ"ג** (מ"ג סי' ק) בשם **הפ"ת** דדוקא כשידע זה שנתבטל בשבילו נאסר. וכן פסק **הח"א** (כלל בב אות ז).

אולם **הרע"א** (שם על השו"ע שם) ע"פ **הריב"ש** (סי' תצח) כת' דאף מי שנתבטל עבורו ולא ידע מזה גם נאסר. ודעת **הפ"ח** (סי' ק) דכל דניחא ליה אף אם לא ידע אסור. וכן נקט **החזו"א** (סי' לו סי' יג ד"ה ולפי"ז). והכרעת **הגרש"א והגר"ש ואזנר זצ"ל** (בדיקת המזון כהלכה פ"ז הגה פ) שיש לחשוש לריב"ש. ולפי"ז ה"ה בני"ד אם עשו עבור אחרים וניחא להו אע"פ שלא ידעו מזה יש מקום להחמיר. אלא **שבמחזה אברהם** (סי' מה) הובא **במנח"י** (ח"ג סי' עט אות ד) כת' דיש לחלק בין הקונים התמידים שלו, שעושה על דעתם, שדינם כעושה לעצמו, לבין קונים אחרים, דה"צ למחות במיקל, אחר שיעבור שיעור בכדי שיעשו. וע"י **בהר צבי** (ח"א סי' קפ ד"ה ולע"ד).

ה. להנות מדמי המלאכה
ויעונין **בב"ק** (טא.) שהקשו מ"ט דר' יוחנן הסנדלר (שאוסר במזיד אף לאחרים לעולם), ואמרו דכתב' וישמרתם את השבת כי קדש היא לכם"מ. ומה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה, אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה, ת"ל "ולכם" שלכם יהא, יכול אפילו בשוגג, ת"ל "ומחללה מות יומת" במזיד אמרתי לך ולא בשוגג, ע"כ. מבואר דר"י הסנדלר שמחמיר טפי משאר התנאים מ"מ מעשה שבת אינו בכלל איסור הנאה וע"כ מותר למכור. וכן פסק **המ"ב** (סי' ש"ח סי' ד).

וכת' **באו"ח** (כלל כד באמצע דין ג) שאם עבר וביטל איסור, המאכל נאסר משום קנס (כמו שמצינו במעשה שבת), וה"ה דאסור לו למכור לאחר, אע"פ שקודם הביטול היה מותר למכור האיסור לגוים מ"מ עכשיו שמכרו לישראל לאכילה הוא נהנה בתוספת זה להתירו אף לאכילה, אלא צריך ליתנו לאחר בתנאים שאז לא נהנה ממעשיו הרעים, ע"כ. וכן פסק **הרמ"א** (וי"ד סי' צט סע"ה). וכת' **הש"ך** (סי' יב) דדוקא כשהישראל לוקח ביוקר מהעכו"ם אסור דאליה אין טעם לאסורו למכור לישראל דהא לא אהני מעשיו הרעים, ואולי מש"כ שצריך ליתנו לאחר בתנאים הוא לאו דוקא.

אלא דע"י **במ"ב** (שם סי' עט) שכת' שמותר ליהנות מדמיה של המלאכה, ע"כ. ומשמע מסתימת לשונו שמותר אף להרויח, וע"כ דסי"ל **כהפ"ח** (וי"ד סי' צט סי' קד) שהביא דברי הש"ך הני"ל וחלק עליו דלעולם מותר למכור לישראל אחר אף ביוקר יותר מהעכו"ם, דכיון שאין כוונתו בביטול האיסור למוכרו, דלהאי ודאי לא טרח, אלא כוונתו לבטלו לאוכלו, וכיון דלא נתקיימה מחשבתו דהא לא שרינן ליה לאכלו שרי למכרו אף ביוקר לישראל ורואיה לדבר מהא דאמרינן **בב"מ** (ג.) בנתן לאינו יהודי לסרס בהמתו, דמותר למכור לאינו יהודי, אף דמכרו ע"י סירוס ביוקר, רק שמוכרה למוכרו.

והכה"ח (אות ח) כת' דמה שמותר ליהנות מדמי אותה מלאכה נראה דהיינו שיוכל למכרה רק בכדי מה שהיה שוה אותו דבר קודם שיעשה בו מלאכה כדי שלא יהנה ממלאכת שבת, ע"כ. **והגרש"א זצ"ל** (מנח"ש ח"א סי' ה) כת' שאם נטע במזיד אסור רק להרויח דמים ממלאכת הנטיעה שעשה בשבת. **והשבט הלוי** (ח"א סי' ס) נקט שיש למכור ולא להנות נגד דמי האיסור.

ז. חפץ העומד למכירה
ויעונין **בשמעתא עמיקתא** גליון תניי' שבארנו דאע"פ שבמעשה שבת יש משום איסור הנאה מהמלאכה, כגון אכילת תבשיל שהתבשל בשבת, מ"מ מותר להנות מדמי המלאכה כי לא אסור אלא תשמישו הרגיל של הדבר כי הוא אכילתו, אבל למכור התירו כי אין זה תשמישו. ולפי"ז היכן שמלכתחילה הדבר עומד למכירה י"ל שמכירתו בכלל תשמיש הרגיל שלו ואסור. ובאמת מצינו **לכת"ס** (שם ד"ה ועוד) שכת' דהיכן דתחלת מחשבתו היה למכור לאחרים גם הפ"ח יודה לאסור, ע"כ. מעתה י"ל שבית חרושת המייצר בשבת ר"ל כיון שעושים כן ע"מ למכור יש לאסור את החפץ למכירה וגם לאחרים לקנותו.

אלא שכי'ז כשידוע שהצרו החפץ בשבת, אבל אם אין הדבר ידוע לו, י"ל דחשיב ספק וספקו לקולא. דהנה מצינו ב**בלבוש** (אות א) שכת' שאם עשה מלאכת איסור במזיד, אם ר' לו עולמית מן התורה, דכתיב קודש היא לכם, ולאחרים אסור בו ביום מדרבנן, ע"כ. אולם ה**א"ר** (אות ב) תמה עליו כי כ"ז שייך לדעת ר' יוחנן הסנדלר, אבל אפ' פסקינן כר' יהודה (עי' בזה לעיל אות א'). וכן מבואר בסמוך. וא"כ ה"ל ספק דרבנן ולקולא. וכן מצינו ב**מ"א** (סי' שכב ס"ק יא) שכת' דכלי חדש אם עבר והטבילו בשבת לא ישתמש בהם ואפשר דיש להקל בדיעבד מאחר דיש מתירין לכתחלה עמי"ש סי' ת"ה ס"ט, ע"כ. וכת' ה**פמ"ג** (ס"ט) דמשמע מכאן דבכל פלוגתא דרבנותא כעין זה המשלב בכלי שני פת וכדו', דיעבד יש להתירו, ע"כ. וכן הוא ב**בב"ל** (סי' רסא ד"ה ואיז) דבזמן דאיכא דמות בין הוסיקסיס יש להקל בדיעבד ליהנות ממנה ודומיא שכת' ה**קולא**, (שם) וע"כ. ועי"כ **המחצה ש"ש**.

וכן הוא ב**פמ"ג** (סי' שיה א"א ס"ק ט) דכל שיש ספק פלוגתא הוי ספק דרבנן **קולא**. והבוא **המ"ב** (ס"ק ט) הוסיף שבענין זה כת' ה**מ"א** (שם) ועי' במ"א ס"ק ל"ב וצ"ע. וכוונתו להקשות דשם פסק ה**מ"א** דהמערה מכלי ראשון על מאכל חי הדבר נאסר אע"פ שיש ראשונים הסוברים שעירוי אינו מבשל. ומכאן קושיא זו כת' **בשביבת השבת** (ס"ק נח) להתיר בדיעבד אם עשה בשוגג. אלא **שהמ"ב** (ס"ק עז) סתם כהמ"א. וצ"ל דס"ל שדעת המחמירים שם עיקר להלכה ואין שיטות החולקות גורמים ספק. ועי' ב**פמ"ג** (סי' רנד א"א ס"ק יא) שכת' שעל המורה לעיין מי הם החולקים ע"מ לדעת משקלם כדי לשקול אם מחלוקתם בכלל ספק.

אלא דשי' **בפמ"ג** (סי' שיח מ"ז ס"ק טו) שכת' דעירוי מבשל כדי קליפה לחומרא. ובדיעבד בשוגג אסור, כיון דלמוצי' מותר, הוה דבר שיש לו מתירין אין אומרי' בו ספק דרבנן לקולא, ומזיד קיל טפי למאן דאמר קולא, ע"כ. ויצא שהתירו ממוקם ספק רק כשעשה במזיד כי אין לו מתירין (אלא מסתימת ה**מ"ב** משמע דבכל גווניו מקילין בספק פלוגתא. וי"ל דהיינו כי ספק בפלוגתא לא חשיב יש לו מתירין כמ"ש ה**שא"ג** (סי' ז) משום דספיקא דדינא קיל טפי מספק במציאות. וכן מבואר ב**פר"ח** (א"י"ח ס"י תצו ס"ק א), **בפמ"ג** (פתיחה לר"ח ח"ב פ"א אות כז) ו**נשו"ת אבני מילואים** (סי' יא ד"ה אמנם).

אלא דלפ"ז היכן שהוא ספק במציאות, אם עבר בשוגג הוי דבר שיש לו מתירין. וכן מבואר ב**מ"ב** (סי' שכב ס"ק לב), עיי"ש. אלא דהיכן שעבר בשוגג אין לו מתירין ושרי, וכן פסק ה**גרי"ש א"צ"ל** (מאור השבת ח"א סי' יח הגה קז) שמותר להנות ולהשתמש מתוצרת של בית חרושת המחלול שבת כיון שזה ספק מעשה שבת דאולי נעשה בימי החול והוי ספק דרבנן ולקולא, ע"כ. וכן דעת ה**גרנ"ק זצ"ל** (חוט שני ח"ב ע"ב מא' ד"ה ואמנם). (אלא שבאופנים שהמציאות בכלל תיגונות שנשבו י"ל דיש להחשיבם כשוגגים כע"פ לחומרא וא"כ בני"ד יש להחמיר בכדי שיעשו). ואף באופן שניתן לברר לדבר אלא שיש בו טרחא וספקו לקולא כמבואר ב**בלב"ש** (א"י"ח ס"י קס על ה**מ"א** ס"ק יג). וכן הוא ב**פמ"ג** (א"י"ח ס"י קס א"א ס"ק יג, סי' סז א"א ס"ק א) וכללים המחודשים מה**פמ"ג** אות ה). וכן פסק ה**כה"ח** (א"י"ח ס"י קס אות נד ויו"ד דני ס"ס סי' קי אות טו). ודעת ה**גרשו"א זצ"ל** (שלוחן שלמה הגה על ס"ק ה) שאין איסור לרכוש מוצר ממפעל שעובד בשבת, כיון שהמוצר שהצרו בשבת בטל בענשים בשאר ימות השבוע, וא"כ ידוע שזה נעשה בשבת דבכה"ג לא יקנהו, ואמנם למעשה קולא יש לו מתן לרכוש מוצר כזה ממפעל שומר שבת, יקנה אותו שם ולא יסייע למחללי שבת, ע"כ.

ה. לפני עור לא לתקן אחריו

ועיין **בבת"ס** (שם) שכת' שבאופן שהדבר נאסר לבעלים ואף לאלו שנעשה בשבילם מחמת מעשה שבת אסור אף לאחרים שלא נעשה בשבילם לקנותו משום לפני"ע עי' אף באיסורים דדרבנן יש משום לפני"ע לא תתן מכשול (ושם מיידי באופן שקונה אותו הדבר שנעשה בשבת באיסור וע"כ כיון שיש איסור למוכר למכרו יש משום לפני"ע לקונה בקנייתו).

וגדולה מזו כתב **בקהילות יעקב** (לקוטי סי' כז) בענין מפעל מלט שעבדו בשבת קדש דפשוט דאסור לקנות גם מהמלט שידוע בביורו שלא חיללו עליו את השבת ושאר אילו לא היו קונים מהם זה שנעשה בחול ודאי היה ממעט בעבודתו להבא, אם בהפסק כמה שבועות אם במייעוט פועלים ואיכא לפני"ע גמור. ועיי"ש שלזה הסכים ה**חזו"א**. והבוא **בחוט שני** (שבת ח"ב ע"ב ע"ב מב הגה לו).

אלא שבענין הדין לכאורה דברי הקה"י צ"ע כי בכל גווניו י"ל דליכא לפני"ע מכמה טעמים. א' כיון שבעת המכירה אכתי ליכא מכשול אלא לאחר זמן, כמבואר ב**מ"א** (סי' קסט ס"ק ט), וכן פסק ה**מ"ב** (שם ס"ק יא). וכן דעת ה**תורת חסד** (ח"א סי' ה אות ט ס"ד"ה מעתה). ועי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליונת נ"ג וקט"ז. ב' כיון שאינו מושיט איסור ממש י"ל דלא שייך בזה לפני"ע וכן משמעות הש"ס בכמה מקומות דאיסור לפני"ע הוא דוקא כשמוסר איסור לשני, כהא **דע"ז** (ז':) אין נותנים כוס יין לניר. אלא דמצינו **בקדושי'ן** (נב) דרב הונא קרע שיראי באפי רבה בריה איזיל אחזי אי רתא אי לא רתא ומקשים **בגמ'** ודילמא רתא וקעבר אלפני"ע ומשני דמחיל לקריה. ועי' **בספר ח"ח** (הל' לשה"ר כלל ט בא"מ"ח אות א בהגה) שהוכיח מכאן דאף דאין רצונו של אביו וגם של לזה אפ"מ כיון דמכין לו סיבת העבירה עובר על לפני"ע. וכן **בקהילות יעקב** (שם) הוכיח משום דאיסור לפני"ע הוא עי"ז שמעורר הרצון של השני לעשות עבירה אפי' כשאינו מוסר גוף האיסור, מיהו יש לדחות דשאני התם עושה מעשה בידים המעורר השני לעבירה, וע"כ נחשב מושיט ומכשיל את חברו, משא"כ בני"ד.

וכן מצינו דבגוונא שעושה פעולת של רשות שאין בה שום איסור אין הדבר בכלל מכשול. וכן דעת ה**אג"מ** (יו"ד ח"א סי' צ ד"ה והטעם) משום דליכא חיוב על האדם לשמור בעלי עבירות מחסאים "שיחטאו בעצמין". וכן מצינו ב**מנח"ש** (מהד"ק סי' ז ענף ד אות ג, ועיי"ש מהד"ק ט"ז ס"ק קלד אות ט) דאפי' שבהכרח יעבור השני על איסור, כיון שחברו נוהג כדן אין כה"ג משום לפני"ע. ועי' **באב"ז** (יו"ד ח"א סי' קנה אות ח) שכת' דלאו דלפני"ע אינו אלא בידוע שמכשיל את השני, אבל בלא כוונה אין שייכות איסור כלל בגורם.

ועוד י"ל שאין כל קניה גורמת באופן ודאי שהמפעל יעבוד בשבת, וא"כ חשיב ספק לפני"ע דשרי כמבואר ב**מ"ב** (סי' שמז ס"ק ו) והארכנו בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון נ"ג. ועוד י"ל דבגוונא שבלא"ה המפעל יעבוד בשבת אלא שמחמת ריבוי קניות מהמפעל יגרם שייצרו יותר כמות בשבת אין זה אלא ריבוי בשיעורים, ומצינו **לריטב"א** (ע"ז ו': ד"ה תלמוד לומר, ב"מ ה': ד"ה דאי לא תימא הכי) ו**במאירי** (ע"ז ו': ד"ה כל מה שנסאה) דאין משום לפני"ע במקום שגורם שירבה בשיעורים. ועי' **באג"מ** (א"י"ח ח"ב סי' פ ד"ה אבל) שצירף דברי ה**מאירי והריטב"א** להלכה. ועי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון ש"י. ועיי"ש עוד בגליון קי"א ד"ה שבאיסורים דרבנן ליכא משום לפני"ע.

ט. מסייע לדרב עבירה

ואם משום איסור מעבירה, ועיין **בש"ך** (יו"ד סי' קנא ס"ק ה) דס"ל דאין משום מסייע למומר משום שאין חיוב להפרישם מעבירה. וכתב ה**דגמ"ר** (שם) על דבריו "יהא ודאי שישאר מומר אע"פ שחטא ישראל הוא, אבל נלע"ד כוונת השי"ד דאף בישראל אין מצווים להפרישו כ"א כשעובר בשוגג ויש ביד איש אחר להפרישו, ומומר דנקט השי"ד הוא משום דהפוסקים במומר דברו". אלא שמצינו ל**תפארת שמואל** (ע"ז פ"א אות א) שנקט דאיכא איסור מסייע למומר. וכן נקט ה**ח"י"א** (כלל לו אות ח). ועי' בלשון ה**מ"ב** (סי' שמז ס"ק ט) דמשמע קצת דס"ל כהשי"ך. וה**אג"מ** (א"י"ח ח"ד סי' סא אות ב ד"ה ולפי"ז) כת' שראוי לפסוק כהשי"ך והדגמ"ר. ועיי"ש (א"י"ח ח"ה סי' יג אות א) שהמגיה הביא שכך היה **בעל האג"מ זצ"ל** מורה. וא"כ עכ"פ יש עוד צירוף להקל בני"ד כיון שהמשתמשים אינם אלא חופשים [אלא שכי"ז סוברים שאינם שתו"מ בכלל משום מוסייע להם, עי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון ה']. ובאמת בני"ד בלא"ה ליכא משום מסייע לפי המבואר לעיל דאין בכה"ג משום לפני"ע כיון שכשול מיידי, וא"כ ק"ו דליכא משום מסייע, וכ"כ בא"א **מבוטשאטש** (סי' קסט) דבכה"ג ליכא משום מסייע. ועי' עוד **בשמעתא עמיקתא** גליון קט"ז. וכן יש לצרף בני"ד דעת הסוברים דליכא משום מסייע אלא דוקא בשעת העבירה כמ"ש **בכת"ס** (יו"ד סי' פפ ד"ה ולי"ש). וכן נקט ה**גרי"ש א"צ"ל** (קובץ תשובות ח"א סי' מ). ועי' **במנח"ל** (ח"ג ע"ט אות ג-ד) שהאריך לתמוה על דברי הקה"י.

מ. סקנא רדינא

א' ישראל שעשה מלאכה דאורייתא בשבת, בשוגג אסור לו להנאות ממנה וכן לאחרים עד מוצי"ש, ובמזיד לו אסור לעולם ולאחרים עד מוצי"ש. וי"א שבשוגג מותר לו ולאחרים מיד, ובמזיד אסור לו ולאחרים עד מוצי"ש. ובמקום הצורך יש לסמוך על דעת ה"א עכ"פ כשעובר בשוגג. ב' אם עבר על איסור מלאכה עי"י עכו"ם נאסרת לו המלאכה עד מוצי"ש עד שיעבור שיעור בכדי שיעשו. ויש להחמיר בזה אף כשהמלאכה נעשתה עי"י אינו שתו"מ. ג' דבר שנעשה בו מלאכה בשבת אע"פ שאסור להנאות ממנו, מ"מ מותר לתכור, אולם אם נעשה עי"מ למכרו לאחרים אסור לו אף להנות מדמי המלאכה ולאחרים אסור לקנותו. ד' חפץ שידוע שיוצר בשבת באיסור אסור לקנותו (כמבואר לעיל), אולם אם אינו יודע עם ייצרו אותו בשבת מעיקר הדין אין איסור, ומי"מ אם יש אותו מוצר מחברה אחרת השומרת שבת, יקנה ממנה ולא יסייע למחללי שבת.

אלא יאמר יוצר אור אחר י"ח, דסדר ברכות אין מעכב כמו שכתוב בסי' ס'.
וכן פסק דלינא **במשנ"ב** (ס"ק ה) שאם הקדים שניה לראשונה יצא וה"ה אם אמר ברכת אמת ויצא קודם קי"ש, או שאלו הברכות אמר אחר קי"ש, או אפילו אחר התפילה.
ועיין עוד **ביפה ללב** (ח"ה אות א' - ובני"מ סי' רל"ו ס"ק ד) דנסתפק במי שטעה בערבית ואחר ברכת גאל ישראל התחיל תכף תפילת י"ח, דסריכיה נקיט כמו בשחרית. והעלה למעשה דיאמר השכיבו אחר התפילה. ושוב כתב (ח"ו אות א' ובני"מ ס"ק ה) דכן י"ל ממי"ש המג"א בסי' נ"ט ס"ק א'. ובסידור בית עובד (דף פ"א ע"ב אות ד).
וכן **באגרות משה** (א"י"ח ח"א סי' פ"ט) נשאל מאחד שבטעות התחיל להתפלל ערבית בברכת אהבת עולם, ונוזכר אחר י"ח, אם צריך לברך ברכת המעריב ערבים. והשיב שצריך לברך המעריב ערבים כשנוזכר, וראיה מברכות י"ב שאנשי משמר אמרו רק ברכת אהבה רבה ולאחר מכן אף שהפסיקו בהרבה דברים אמרו ברכת יוצר אור.

וסיים שם - וזוכרני שאממ"ר הגאון זצ"ל הורה לאחד שטעה ולא אמר השכיבו ונוזכר אחר התפילה שצריך לומר וזא השכיבו.

ומצאנו ב**ברכי יוסף** (סי' ס"ו ס"ק ג) דאירי ממש בנידון דינדן - דזה היה מעשה באחד שהיה מתפלל בעזרה וקודם הגיעו לשירה חדשה הוציאו ס"ת בבית הכנסת, ושתק עד שראה הס"ת, ואח"כ נתבלבל ולא סיים הברכה רק תיכף התחיל י"ח והתפלל, ולגלו עליו מי הזיקוו לשתוק ולהביט בסי"ת. ואמינא להו דשפיר עבד ושתיקתו יפה לו לחזות בנועם הס"ת וכו', אלא דהאי גברא איתרע ביה הנשכח כדן לסיים ברכתו ואדם לא זכר אהיכא קאי ובא והתפלל י"ח. איכו השתא נראה פשוט דיקרא קי"ש ויאמר אמת ויצא עד גאל ישראל לפי דעת מרן לעיל סי' ס' דין ב'. ע"כ. והביאו הרב המגיה בספר **שלמי ציבור** (דף קי"א ע"א - ובנ"ד דני קריאת שמע ס"ק ל"א).

העולה לדינא - אם אחר שהתחיל תפלת י"ח, נתן דעתו שמחמת הבלבול לא חתם ברכת גאל ישראל, אלא התחיל י"ח קודם חתימת הברכה, יחזור אחר התפלה ויאמר אמת ויצא ויחתום בברכת גאל ישראל. [וטוב שיחזור ויקרא קי"ש קודם אמת ויצא].

פניני מוסר

עניני שבת קודש הדלקת נרות (ד)

עומק ענין קבלת שבת שעי' הדלקת הנרות - י"דוע מדברי חז"ל שהאשה נצטווה בעיקר על הדלקת נרות שבת קדש משום שהיא כיתבה נרו של עולם, ועי' הדלקתה נרות שבת יהיה תיקון על זה.

וגרו של עולם הוא כידוע נשמתו של אדם, שלפני החטא היתה נשמתו תוך גופו וערכו היה לפי רום נשמתו, ואחר החטא נכבה אותו נר, דהרי נאמר לו "וואל עפר תשוב", לכן היא במיוחד צריכה לעסוק בהדלקת נרות שבת.

על כל פנים למדנו מדברי חז"ל אלו, בהדלקת נרות שבת היא פתיחת הנשמת חיים - נרו של עולם, כמאמר הכתוב **נר ה'** נשמת אדם, ויש כאן תיקון להחזרת אותו נר לעולם.

והוא מה שנאמר בסוף מעשה בראשית "וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאד", בכפיית כל הרע והפיכתו לטוב, אם כן הדלקת נר שבת הוא ממש אותה פעולה בעולמו הקטן של האדם, לכן היא המלאכה האחרונה בחול, ומיד נכנס שבת... חולות קדושת שבת היא כשנכנס ניצוץ מן הנשמת חיים בחזרה לקומתו של האדם, דאז הוא שייך להשבתיה". (הגרי"א ויינטרוב זצ"ל, ר"א דשבת ע"ב כג)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"